

A lelőhelyen a középkor és a kora újkor időszakából is találtunk emlékeket. A feltárás teljes területén elszórtan jelentek azok a nagyobb mennyiségű kerámiaanyagot tartalmazó gödrök, melyek erre az időszakra keltezhetőek. Ezek az objektumok több alkalommal roncsolták a területen megtalálható, korábbi korszakokból származó jelenségeket. A kerámiaanyag mellett a 17–18. századi pénzérmék is igazolják, hogy a területet ebben az időszakban is intenzíven használták.

MISKOLCZI MELINDA – SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS

164. Ormándlak, Római katolikus templom körüli temető (KÖH 43309)

(Zala megye) Kö

2013. július 2–5. közt az ormándlaki római katolikus templom csapadékvíz elvezetéséhez kapcsolódó földmunkálatokhoz régészeti szakfelügyeletet biztosítottunk.

Az épületen belül és a környékén korábban nem volt régészeti feltárás, vagy falkutatás. A templom elhelyezkedése, tájolása egyértelműen középkori eredetre utal. A környéken élők beszámolóit arról szólnak, hogy az 1990-es években az új körkerítés és a buszmegálló építései emberi csontokat találtak. A dréncső ásása folyamán ezúttal is kerültek elő szörványosan, másodlagos helyzetből – a templom körüli temető létezését igazoló – emberi csontmaradványok.

A hajó alapozása középkori eredetűnek bizonyult, ugyanis agyagba rakott élére állított téglákból készült, a torony alatti rész pedig a 18. századi építkezések eredménye. A szentélyt a K-i oldalon nem ásták ki, így arról nem állítható biztosan, hogy az is középkori előzményekkel rendelkezik. A jelenlegi templom elődje a forrásokban Lak néven említett település törmök korban elpusztult egyházával lehet azonos.

Munkatársak: Ambrus Edit és Császár Renáta technikusok.

ORHA ZOLTÁN

165. Orosháza határa (Békés megye) Sza, A, Á

Az Orosháza–Kakasszék közötti kerékpárút építéséhez kapcsolódóan, a város határában 2009-ben folytatott terepbejárás alkalmával megtalált lelőhelyek⁵⁰ próba- és megelőző feltárását 2013-ban a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ végezte el. A lelőhelyek a településtől Ny-ra, a jelenlegi 471-es sz. út nyomvonalán találhatók. A megtelepedésre a területen hosszában végighaladó magaspárt biztosított megfelelő természetföldrajzi körülményeket. A feltárássra kijelölt területek jelentős részét a korábbi 47-es út építése során megrongálták. Az egész szelvényben követhető volt az út D-i oldalán kialakított csapadékvíz árok. Ezek mellett az út szélét fa- és bokorsor kísérte végig. Az építési munkálatokhoz ezeket kiirtották, de a talajban maradt gyökerek erősen megnehezítették a feltárást.

Vásárhelyi út, Dér-telep (Orosháza 119.) (KÖH 62632): Az 561 m² nagyságú felületen lehumuszt lelőhelyrészen összesen 4 régészeti jelenség került elő. Ezek valamennyi esetben rövid árokszakaszok voltak. Funkciójuk a szűkös feltárási keretek okán ismeretlen. Egy jelentős részüket az út menti, újkori csapadékvíz árok el is pusztította. Az előkerült csekély

számú leletanyag alapján az Árpád-kor időszakra keltezhetőek.

Vásárhelyi út, Ifj. Zalai-tanya (Orosháza 118.) (KÖH 62630): A 690 m² nagyságú felületen lehumuszt lelőhelyrészen összesen 16 jelenség került elő. A feltárás során bebizonyosodott, hogy ezek közül 6 csak geológiai jelenség, a többi azonban római, népvándorlás és Árpád-kori településekhez tartozó objektum.

Ezek majdnem valamennyi esetben rövid árokszakaszok voltak. Funkciójuk a szűkös feltárási keretek okán ismeretlen. Egy részük vízelvezető lehetett, egy másik részük telket határoló árokként funkcionálhatott. Jelentős részüket az út menti, újkori csapadékvíz árok elpusztította.

A feltárt jelenségek között mindösszesen egyetlen sekély avar gödör valamint egy római kori szarmata kút részlete került elő. A kút teljes kibontására a magas talajvízszint, valamint a nyomvonal adta szűkös keretek miatt nem volt lehetőség.

A leletek között főként kerámia és állatsont töredékek szerepeltek. Mindegyik töredék a korszakra jellegzetes formai és technikai vonásokat hordoz magán.

Munkatársak: Pál Róbert és Szabados György régésztechnikusok, Molnár Zolt geodéta.

SÓSKUTI KORNÉL

Orosháza, Bónum, Faluhely (KÖH 29828)

(Békés megye)

A lelőhelyen 2012–2014-ben végzett kutatásokat összefoglalóan lásd a 2014. év jelentései között.

166. Ozora, Vár (KÖH 23216)

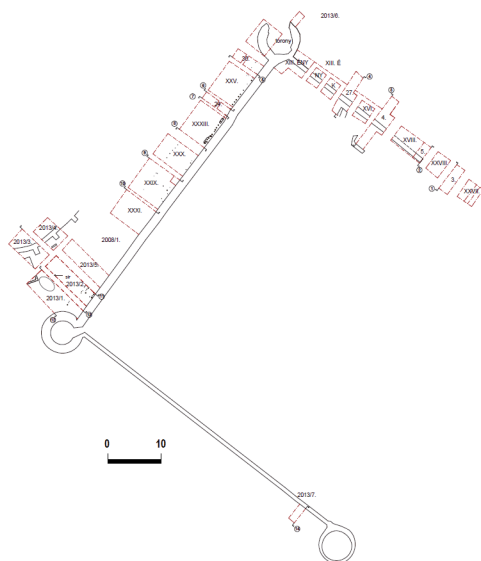
(Tolna megye) Kö, Kk, Kú, Ú

2013. szeptember 16. és október 29. között a Forster Gyula Örökségvédelmi Központ megbízásából ásatást végeztünk az ozorai vár külső falának környezetében (*Az illusztrációt lásd a 91. oldalon!*). Munkánkat jelentős mértékben megnehezítette az a tény, hogy sem a munkára vonatkozó szerződés, sem a fent megjelölt időszakban született jegyzőkönyvek nem rögzítették pontosan az elvégzendő feladatot. Így azt végül saját eddigi tapasztalataink (1981 és 1992 között minden évben, majd 1999-ben, 2001–2002-ben, 2008-ban és végül 2011-ben folytattunk a várépületben illetve környezetében kutatásokat⁵¹), illetve a tervezők által a helyreállítás során kialakítandó szintekről rendelkezésre bocsátott adatok alapján kellett meghatároznunk.

Alapvető kiindulópontunk az volt, hogy egyrészt az ÉK-i oldalon – befejezve a 2002-ben itt megkezdett feltárást – tisztázzuk a várfal teljes fennmaradt szakaszát és részben az ahhoz kapcsolódó rétegeket. A kialakítandó terep ugyanis lényegében a ma meglévő felszínnel egyezik meg. Másrészt azt céloztuk meg, hogy a – már az 1980-as években feltárt – ÉNy-i várfal előtti sávban az itt tervezett felvezető út helyét kialakítsuk, régészeti módszerekkel bontva el az árok megfelelő részének betöltését. További feladatként jelentkezett a munka során négy alapfeltáró szonda mélyítése a várfalak alapozási síkjának meg-

51 A vár kutatására vonatkozó irodalom utolsó összefoglalása: Feld István–Gál Mlakár Viktor–Giber Mihály–Mordovin Maxim: Ozora, várkastély. In: Kisfaludi Júlia szerk. Régészeti kutatások Magyarországon 2008. Budapest 2009, 242.

50 RKM 2009, 297–298.

Ózora, Vár. A külső fal alaprajza a 2013. évi ásátás kutatóárkaival és szelvényeivel, valamint a metszetek feltüntetésével.

határozására, melyek közül két esetben az előzőekben részletezett munka kapcsán kialakított kutatóárkainkat használtuk fel, s csupán a DNy-i várfal előtt nyitottunk egy önálló blokkot. Rögzítenünk kell, hogy a kitermelendő törmelék depóhelyének megoldatlansága miatt elmaradt a DNy-i várfal előtt tervezett szint ásátás keretében történő kialakítása. Ezt azonban még feltétlenül el kell végezni az építési-kivitelezési munkák megkezdése előtt.

Kutatások az ÉK-i várfal és az É-i saroktorony területén

A várfal lepusztulása és az azt követő erózió révén kialakult rézsú alján, egy 4 és 5 m közötti szélességű, közel vízszintes, illetve K felé kissé emelkedő terepen – melyet É felé a várra merőleges lakótelkek függőlegesre levágott löszfala határol – a korábban nyitott 3., 4., 5., illetve 27. kutatóárkokat bővítettük/mélyítettük, illetve közöttük átlagban 3–4 m hosszú, és a terepből adódóan változó szélességű kutatóblokkokat nyitottunk a palotaépület ÉK-i homlokzata előtt, az 1980-as években kialakított szelvényrendszer É-i bővítésében (XXVII., XXVIII., XVIII., XVI. és XIII. szelvények, utóbbi esetében három blokkot alakítottunk ki). Mindezek mélyítése mellett nagyrészt letisztítottuk magát a rézsút is, ahol a különböző lefolyt/csőszott rétegek alatt a legtöbb helyen már jelentkezett a sárga, bolygatatlan lösz.

Az árkokban és szelvényekben a Ny-i részen – a palotaépület É-i sarkától mérve 20 m-es hosszúságban (a már korábban meghatározott É-i kerek torony K-i vonalától mintegy 33 m-ig) végig kibontottuk a 0,8–1 m-es szélességet mutató (a kisebb méret a külső, É-i sík lepusztulásából adódott), téglából épített várfalat. Ennek koronája – követve a terep emelkedését – 106,8 és 107,8 tszf. közötti magasságban jelentkezett (miközben természetesen több szakaszon jobban lepusztult, a XVIII. szelvényben pedig már kifordult részeit találtuk meg). Fontos új megállapításunk, hogy az említett helyen (szinte pontosan az 5. árok É-i szakasza K-i tanúfala vonalában) e falvonalat

egyértelműen és függőlegesen megszakad, azaz nem csupán téglából épített felső részén, hanem kőalapozása vonatkozásában is teljes mélységében pillérszerűen lezárul K felé. Ezt a jelenséget egyértelműen nem sikerült értelmeznünk – az mindenesetre tény, hogy az ettől tovább K felé nyitott árokban és szelvényekben a feltételezhető folytatása vonalában átlag 105 tszf. m-ig mélyítve a falnak már semmilyen egyértelmű nyoma nem került elő. (A falvégződés alapozási alja 103,1 m-nél mutatkozott, a téglafalazat kezdete 105,9 m volt.) A 3. árok és a XXVIII. szelvény megfelelő részein csak habarcsos, faszenes, kövekkel, tégladarabokkal vegyes rétegsávokat figyeltünk meg, de egyértelműen sehohol nem sikerült itt a biztosan bolygatatlan lösz (illetve ennek határát) meghatározni. Tovább K felé, a 40. árok 2002-ben kutatott É-i szakaszát már nem is vizsgáltuk újra, elsősorban az annak vonalában húzódó 18. századi boltozott csatorna miatt. Távolabb, a palotaépület K-i sarkán túl egyrészt az ásátás/helyreállítás során keletkezett feltöltés található, másrészt az ott állt lakóépület környezetét már többször (utoljára 2008-ban) kutattuk – a várfal vonatkozásában ugyancsak eredménytelenül. Elvileg elképzelhető, hogy az itt – mindenképpen – létezett fal alapozása az egykori terepből adódóan jóval magasabban volt, s annak kidőlt, lecsúszott szakaszai jóval az általunk vizsgált területtől É-ra lesznek egyszer (ha egyáltalában) felderíthetők. Ugyanakkor természetesen az sem zárható ki, hogy magának a hiányzó negyedik kerek toronynak az alapozása jóval az eddig elért mélységek alatt található.

Az utóbb említett árkokban/szelvényekben a felső humuszos, kevert rétegek alatt végig egy markáns, szinte csak tégladarabok alkotta vastag törmelékfeltöltés húzódott, melyet egyértelműen a várépület 18. századi újjá/átépítésével hozhatunk kapcsolatba – az itt már akkor is létezett rézsúre töltötték a barokk ablaknyílások falba történt beletörése kapcsán keletkezett törmelékét. Feltűnő – bár ezt elsősorban csak a kutatóárkok/szelvények metsztfalaiban tudtuk megfigyelni – hogy ez utóbbi betöltés mintha egy, nagyjából az egykori várfal koronája felett (a fallal párhuzamosan) futó, közel 1 m széles és valamivel sekélyebb árkot töltene ki. Ezt feltételesem egy, a fal pusztulását követően kialakított, provizórikus erősítés maradványaként értékelhetjük.

Ez utóbbi „árkok” abba a – néhol a 2 m-es vastagságot is meghaladó és É, azaz a rézsú alja felé vastagodó – jellegzetes, igen egyenmű, tömör, alapvetően homokos/löszös feltölt(öd)ésbe mélyül, mely a falkorona felett (talán a Ny-i végszakasz kivételével) végighúzódik szinte az egész vizsgált területen. Néhol szürke, de inkább sárgásbarna színű, tégl-, habarcs- és faszéntörmelék figyelhető meg benne, s alapvető jellegzetessége, hogy a nem túl nagyszámú s közelebből nem értékelhető cseréptöredék mellett elszórtan késő középkori kályhacsempedarabokat is tartalmaz. Ennek alapján keletkezésének idejét ugyan nem tudjuk pontosan meghatározni, de két lehetőséget látunk igen valószínűnek. Vagy még a török hódoltság idején (akár kezdetén, akár második felében), vagy a visszafoglalást követően jött létre a palotaépület melletti rétegek lecsúszásával/pusztulásával – mégpedig azt követően, hogy maga a várfal itt (az 5. árok vonalától K-re teljesen, másutt felső, téglából épített szakaszaiban) közelebből ismeretlen okból ledőlt. Az mindenesetre kétségtelen, hogy a vár ezen oldalán ez alkotta a terepszintet – az említett árokkal vagy a nélkül – a 18. századi építkezések előtt.

Megállapíthattuk, hogy az utóbbi réteg alatt a várfal belső oldalán végig (a bizonyára az építkezés előtt függőlegesre vágott) sárga lösz jelentkezett. A várfal megmaradt Ny-i szakasza külső oldalát csak a három kutatóárkokban vizsgáltuk alaposabban, K-i

végszakaszán (5. árok) az utóbb elemzett réteget követő homokos feltöltés alatt meghatározható volt a kőfalazat építési rétege. Középen (4. árok) a XVIII. szelvényhez hasonlóan a fal téglás pusztulási/omlási törmelékérege is megmaradt – ez az előző árokban még mélyebbre, északabbra „csúsztatott” a kialakult rézsűn? –, alatta vegyes, részben pusztulásra utaló lerakódásokkal. (Az építési réteget itt a 2011. évben nyitott „D” blokkban értük el.) Az árok É-i bővítésében ugyanakkor nem sikerült megnyugtatóan tisztázni, hogy az átvágott vastag téglatörmelék-réteg a 16–17. vagy a 18. századra helyezhető. Jól értelmezhető stratigráfiát találtunk ugyanakkor Ny-on (27. árok), ahol a fal omlásrétege alatt számos, enyhén ereszkedő rétegsík őrizte meg a külső terep (részben pusztulásból, esetleg a téglafal külső síkjának erodálásából adódó) változásait. A késő középkori külső terepszint így Ny-on 106 tszf. m körül valószínűsíthető. Végül meg kell említeni, hogy az É-i saroktorony – illetve úgy az É-, mint a DNy-i várfal ide történő becsatlakozása – mögött a sárga, nagyrészt bolygatatlannak minősült lösz felett kifejezetten fekete, egynemű, humuszos betöltést találtunk. Ez azt bizonyítja (ahogy az ÉNy-i várfal itt magasabban megmaradt, téglából rakott felső részének falazatstruktúrája is), hogy ezen a részen jelentősebb feltöltésre volt szükség a várépítés során, azaz a természetes löszhát már erősebben lejtett az erősség legészakibb pontján.

Az utóbbi részt alkotó kerek torony falait ugyancsak körben – részben már ismételen – kibontottuk, s úgy K-en, mint Ny-on elértük az alapozását befogadó sárga löszfelszint. Végig (változó magasságban álló) kőfalazatot figyelhettünk meg, téglasorok csak a K-i, magasabb falszakaszon maradtak meg. A torony belső terét elfoglaló boltozott újkori pince falait azonban nem bontottuk el, így É-i ívszakaszának középső része sem került feltárássra. A szellőzővel ellátott boltozat feletti feltöltés mindenképp annak építésével egykori, bár 15–17. századi leleteket is tartalmazott. Az építmény É-i oldalán nyitott (2013/6.) kutatóblokkban 101,2 tszf. m-nél jelentkezett az alapozás alja. A késő középkori, illetve hódoltság kori szint a mai, 104 m-es magasságnak felelhetett meg, erről indulhatott a korabeli É-i rézsű a várfal aljához.

Kutatások az ÉNy-i várárokban

A vár enyhén rézsűs ÉNy-i külső falát – mely az É-i saroktoronyhoz csatlakozó része felső szakasza kivételével teljes egészében kőből készült – már 1981–1988 között feltártuk. Ekkor az ásás előtt itt Ny-ra eső rézsűs terepet megbontva, a fal előtt egy 6–8 m széles sávban egy közel vízszintes, illetve enyhén É felé eső szintet alakítottunk ki, melytől tovább Ny-ra – a plébániatemplom felé – már emelkedett a felszín. Ennek során a falra merőleges kutatóárkok (É-ről: 36., 24., 25., 6., 18., 9., 11.) között kialakított 4–6 m széles szelvények közül a középső XXIII. szelvényben egy két, török hódoltság kori kemenceépítményből álló „telepet” tártunk fel közvetlenül a várfal mellett, míg tőle D-re, a XXX. szelvényben egy egysoros palánk nagyobb cölöplyukainak fészeksora került elő. Cölöplyukakat ugyanakkor tovább D felé is találtunk, ahol azután később, a 2008/1. szelvényben a korábban a 9. árokban felfedezett hid négy pillérét (és környezetüket) is jelentősebb mélységben kutattuk. Ezt megelőzően kisebb feltárássra került sor a D-i saroktorony területén – ennek falait ekkor meg is emelték az iskolaudvar lezárása érdekében.

A 2013. évi kutatásunk alapvetően két területen zajlott – ezeket épp a 2008/1. szelvény most nem vizsgált területe választotta el egymástól. Az utóbbtól D-re, a D-i saroktoronyhoz

kapcsolódó modern kerítés É-i oldala mellett egy kb. 20×17 m-es befoglaló területen öt, egymáshoz tanúfalakkal kapcsolódó új szelvényt (2013/1–5) nyitottunk – itt ugyanis korábban nem végeztünk nagy felületű feltárássokat. Ugyanakkor É felé már megtartottuk a korábbi szelvénytárazást, bár az 1980-as évek felületei nem feltétlenül estek egybe a jelenlegiekkel, sőt, az egykori 6. és 18. árkok nem kerültek külön bontásra, hanem a szelvények részeivé váltak. A jelenlegi terepadottságok miatt – ÉK-en a felhalmozott ásatási törmelék nem adott lehetőséget nagyobb felület kialakítására – az É-i toronytól D felé két-két 6 m széles szelvényt, illetve kutatóárkot nyitottunk, míg tovább már három, 7 m széles felület vizsgálatára nyílt módunk.

Az ezekben a szelvényekben/árkokban elért mélységet nem tudományos/kutatási szempontok határozták meg – az az itt tervezett felvezető út szintjéből adódott. Célunk ugyanis alapvetően az volt, hogy az annak kialakításához szükséges földmunkát végezzük el, az utépítés által nem érintett (alsó) rétegeket bolygatatlanul kívántuk meghagyni az utókor (és így egy későbbi kutatás) számára. A terepviszonyokból – azaz az É-i és a D-i saroktoronyok közötti mai járdák közötti szintkülönbségből – adódott, hogy míg É-on 1,9–2 m-es mélységig jutottunk az utolsó (tehát az 1980-as évek feltárássai során kialakított) terepszinttől, középen (a XXIII. szelvény D-i profiljánál) már 1,5 m volt a mélyítés mértéke. Végül É-on, az egykori 2008/1. szelvény közelében már az 1 m-t sem érte az el az általunk végzett (relatív) szintsüllyesztés. Az új D-i szelvényekben viszont a várfal mellett néhol még 0,5 m sem volt az elhordott réteg vastagsága, míg Ny felé azért növekedett meg néhol 1,5 m fölé, mivel az itt álló emlékmű környezetében az 1981 előtti terepszint maradt meg.

Ásatásunk jelentős leletanyagot eredményezett, mely egyrészt faragott kővekből állt (két nagyobb köelem, egy tagolt kapukeret és egy bordaindítás mellett elsősorban a kis méretű vörösmárvány töredékek nagy számát, továbbá a reneszánsz balusztrád-bábok részleteit kell kiemelni), továbbá gazdag késő középkori kályhacsempe-leletekből, hatalmas mennyiségű, főképp hódoltság kori cserépedény-töredékből, s végül értékes fémanyagból is, mely utóbbi előkerülésében jelentős szerepet játszott az (ugyan nem mindig rendszeresen alkalmazott) fémkereső műszer használata.

Ha az egykori várak megfigyelt betölt(őd)ési rétegeit É felől indulva elemezzük, az É-i torony mellett nyitott 36. árok és az azzal szomszédos XXV. szelvény Ny-i részének felső rétegei már nem csupán a 18. századi erózióknak, hanem nagyrészt az 1980-as évek ásatásai itt kialakított (s ma is meglévő) földdepójának köszönhetőek. Az akkor végzett ásatások (vö. 24. árok) metszetrajzainak elemzése arra utal, hogy ezek alatt egy olyan – már a lepusztult várfal koronájára is ráfedő – barnás, téglatörmelék, illetve homokos, faszénfoltos feltöltés (vagy inkább több rétegű feltöltés-sor) húzódott, mely (vagy annak egy része) sok vonatkozásban kapcsolatba hozható az ÉNy-i várfal felett áthúzódó, előzőekben elemzett feltöltődéssel. Ez a rétegsor egyrészt magába foglalta a XXIII. szelvény kapcsán az előzőekben említett településréteget, másrészt rátaakar arra a várfallal párhuzamosan húzódó – attól 15–30 cm-re, főként 20–30 cm átmérőjű cölöplyukak alkotta – nem mindig szabályos rendszerre, amely jelenség arra utal, hogy a török hódoltság egy kései(?) szakaszában a várfal erősítését szolgáló palánkot megszüntették, és a vár településterülete Ny felé bővült. Ugyanakkor egy, az utóbbi réteg(sor) alatt elhelyezkedő, de azal azonos összetételű, vékonyabb lerakódás/feltöltés már úgy értelmezhető, hogy ennek felszínéről (a 24. árokban ez 105,5

m) alakíthatták/ásták be a palánk (néhol 1,5 m-re is lenyúló!) függőleges gerendaelemeit. Kérdéses azonban, hogy az ebbe az enyhén ereszkedő felületű rétegbe mélyülő, laza, téglás betöltésű hosszanti beásás (ezt, ha volt, a XXIII. szelvényben a modern vízvezeték beásása tette tönkre) értékelhető-e egy, a palánkkal egyidős (s azzal egy időben megszüntetett) árokként. Az értelmezést bonyolítja, hogy a fal melletti cölöpsortól Ny-ra (sőt, az utóbbi „árokban” is) mutatkoztak, általában kisebb átmérőjű cölöplyukak.

Az ugyanakkor bizonyos, hogy a megfigyelt cölöplyukak az É-i toronytól mért kb. 20 m-es szakaszon egy markáns, D felé 100 cm-ről 50 cm-re elvékonyodó, barnásvörös, erősen téglatörmelékes rétegbe mélyülnek – ez utóbbit egyértelműen a várfal (már hiányzó, téglából emelt felső része) 16. századi (talán az ostromokkal is kapcsolatba hozható) pusztulásával, leomlásával hozhatjuk kapcsolatba. Épp emiatt vált szükségessé annak egy külső faszerkezettel való erősítése. Tulajdonképp ez utóbbi számít a terület É-i harmada legkorábbi vastag rétegének. Alatta már egyre inkább vízszintes helyzetű, vékonyabb téglatörmelékes/faszenes/hamus/habarcos rétegcsíkok utalnak a fal (felületének) pusztulására, javítására – azaz az árok késő középkori „rendeltetesszerű” használatára – míg közülük az alsók a fal építésével hozhatók kapcsolatba. Az altalaj a területen 103,5–104 m-es szinten jelentkezett, az alapozási árok és az alapozás maga a 36. árokban volt vizsgálható, ahol 101,4 m-nél annak alját is meghatározhattuk.

A várfal középső része előtti területen – az előzőkhöz képest szélesebb XXX., XXIX. és XXXI. szelvényekben – a felszín emelkedése miatt már nem sikerült dokumentálni az előzőekben leírt várfal előtti cölöplyuk-rendszer egészét, csupán néhány mélyebbre nyúló palánknyom maradt meg. Itt az 1980-as évek ásatai során az azt fedő barna, faszenes, törmelékes „késő hódoltság kori” (vagy még későbbi) réteget azonban csak részben bontottuk el, ebből most a XXIX. szelvény területén egy nagy méretű, többszörösen profilált 15. századi kapukeret-elem került elő. Minden bizonnyal ez a réteg töltötte ki azt az itt is végig (főként a szelvényprofilokban) megfigyelt, a várfaltól átlag 4 m-re, azzal párhuzamosan húzódó V-alakú, azaz árokyszerű beásást, amely kapcsolatban hozható a főleg a XXX. szelvényben jól dokumentált, kisebb méretű, átlagban 15 cm átmérőjű cölöpsor alkotta külső palánkjelenséggel. Ez az árokjellegű beásás szakítani látszik néhány vékonyabb, egyenmű szürke, illetve faszenes-paticos réteget, s különösen egy további jellegzetes feltöltődést, melyet több helyen a várfal melletti 3-4 m széles sávban nagy felületen tárhattunk fel. Ez egy markáns vörösbarna színű, szerves eredetű, korhadékos, függőleges repedéseivel vízjárásra utaló, néhol közel 50 cm vastag lerakódás, melyet nem tudunk másképp értelmezni, mint a várárok egy, időszakosan lefolyás nélküli szakaszának emlékét. Sajnos e szerves réteg másutt, mélyebben is előfordul, s feltűnését nem lehetett mindenhol kapcsolatba hozni egymással. Valószínűleg ugyancsak korábbi ennél az ároknál/palánknál az az égett, hamus rétegsor, melyet főleg a szelvények Ny-i, 2 m széles sávjában lehetett dokumentálni, s mely már az árok – valamilyen 16–17. századi pusztuláshoz köthető – alsó lerakódásaként értékelhető. Ez alatt általában törmelékes feltöltés volt megfigyelhető az elért, 104,4 m-ig (az altalaj a korábbi 9. árokban 103,6 m-nél jelentkezett).

Végül a terület D-i szakaszán nem csupán a kései (17. századi), illetve modern beásásokkal zavart betöltési rétegeket kutattuk, itt ugyanis a két Ny-i (2013/3. és 4.) szelvényben fel-

tártuk a templom cinteremfalának újabb, íves szakaszát is, két K-i támpillérrel. A rétegek itt a két fal között egykor húzódott egykori árok jellegéből következően K-ről Ny felé előbb estek, majd emelkedtek. Közvetlenül a felszín alatt cölöplyukakra bukkantunk, melyek azonban (hasonlóan az itt volt korábbi 11. árokban megfigyeltékhez) nem illeszkedtek a korábban leírt rendszerbe. A legfelső, illetve a középső részt kitöltő felső faszenes-téglás feltöltés alatt (ebbe a 2013/1. szelvény területén egy ovális gödör, a 2013/2 DNy-i felén egy, a bontás során részben roncsolt, melléklet nélküli sír is mélyült) téglás-köves omladék jelentkezett a falak előtt. Majd a cinteremfalhoz csatlakozó részen különösen É-on jól megfigyelhető volt egy újabb, barnás, vízjárta lerakódás, mely alatt kifejezett törmelékreteget vágunk át – ez különösen jól megfigyelhető volt a 2013/5. szelvényben (ahogy a korábbi 2008/1. szelvényben is). Utóbbiból – melynek alját már nem értük el, ugyanis a kőritőfal bemutatása nem szerepel a helyreállítási tervekben – egy gótkus bordaindítást emeltünk ki. A várfal D-i szakaszához kifutó rétegsorok elemzéséhez és értékeléséhez további mélyítésre lett volna szükség, ezt azonban a mai iskola melletti járdához kifutó új felvezető út építése nem tette szükségessé. Végül meg kell említeni, hogy a cinteremfal Ny-i oldalán már közvetlenül a felszín alatt jelentkezett a (valószínűleg bolygatatlan) lösz, azaz annak építéskor a természetes felszínt itt bizonyára függőlegesen lemetszették.

Kutatóblokk a DK-i várfal K-i része előtt

A statikus tervező kérésére nyitottuk az 1,5×3,5 m-es, a várfalra merőleges 2013/7. árkot a D-i saroktoronytól 5 m-re Ny felé. Itt a felső, részben téglás, talán 18. századi omladékreteg alatt egy cölöplyukat találtunk a falsíktól mintegy 0,8 cm-re, amely 16–17. századi feltöltésbe mélyült. Alatta talán a hódoltság kora elejére helyezhető faszenes-törmelékes réteget vágunk át, majd hasonló rétegcsíkokat (faszenes, vörös téglatörmelékes), amelyeket a DNy-i fal megfelelő szakasza előtt is találtunk. A téglafalazat alja 107,5 m-nél jelentkezett, ettől lefelé kevert lösz támaszkodott az itt még rakott kőfalazathoz, a biztosan bolygatatlan lösz egy sárga, agyagos réteg alatt, a fal alapozásának 105,1 m-nél megtalált alján jelentkezett csupán.

Munkatársak: dr. Mordovin Maxim régész, Fazekas András, Herbst Anna, Hegyi Dóra, Kollonics Bence, Mag Hella és Nádaei Zsófia régészhallgatók.

FIELD ISTVÁN

167. Ófehértó, Kis-Csere-dűlő (MOL 26. lh.), Tukos, Román gázvezeték 20. lh. (KÖH 57090)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U, N

2013. október–november havában a nyíregyházi Jósa András Múzeum szakemberei a Földgázszállító Zrt.-vel kötött szerződés alapján megelőző feltárásokat folytattak a Magyar-román D 300-as kiváltó gázvezeték Nyíregyháza–Nyírgyulaj közti szakaszán. Ennek során az előzetes régészeti terepbejárás során lokalizált, illetve adattári lelőhelyek vizsgálatára került sor Hodász, Kántorjánosi, Nyírcsaholy, Nyírgyulaj és Nyírmegyegyes határában.

2013. október 22–28. között feltárást végeztünk a fent nevezett 20. sz. lelőhelyen. A gázvezeték nyomvonalaiban húzott 2,5 m széles, homokos felszínű szelvényben, a lehumusztolt 327 m²-nyi területen tudtunk kutatni. Az előkerült objektumok